

CEI CINCI MAREȘALI, MEMBRI DE ONOARE AI ACADEMIEI ROMÂNE

Eugen SITEANU¹

esiteanu@yahoo.com

ABSTRACT: The paper refers to the political and military career of the five marshals, honor members of Romanian Academy: king Carol I, King Ferdinand I, king Carol II, Alexandru Averescu and Constantin Prezan.

The military aspects of their lives are emphasized by their military ranks, military activities and the functions they had mastered. The political aspects of their activities are the same important as the military ones.

Starting from these two ideas, in this paper I bring to front the both mentioned aspects of the activities of the five marshals. Of course I want to bring a tribute to the years since their passing in the eternity.

KEYWORDS: military, political, aspects, honor member, ranks, functions.

Chiar din momentul înființării Academiei Române (1866), aceasta era considerată „*Templul cel mai înalt al Culturii Neamului*” și a purtat trei denumiri strâns legate între ele: la început s-a numit „*Societatea Literară Română*” (1866), apoi „*Societatea Academică Română*” (1867) și în cele din urmă, „*Academia Română*” (1879), cunoscută în prezent, de către mulți dintre noi, ca „*Academia Mamă*”.

Unii membri ai Academiei Române provin din armată cu grade de mareșali, de generali și de colonei. Mulți dintre ei au fost medici militari,

¹ Prof. univ. asociat al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru supleant în Consiliul Director al Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, vicepreședintele Asociației Absolvenților Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru în consiliul editorial și redactor al Revistei de Științe Militare, email: esiteanu@yahoo.com.

teoreticieni militari, apoi cartografi, geodezi și topografi militari, iar în cele din urmă istorici și ingineri militari.

Așadar, din Academia Română fac parte, alături de oameni de litere, de istorici, de filozofi și sociologi, militari etc., oameni de știință din aproape toate domeniile de activitate din societatea românească. După înființarea Societății Academice Române, au fost primiți în forumul academic român și mareșali ai armatei române, care se afirmaseră în domeniul conducerii de stat și militare, al culturii și istoriei militare, al teoriei militare etc.² În fruntea acestor mareșali aveau să se numere regii României Carol I, Ferdinand I și Carol al II-lea. Ne vom referi, în continuare, la prezentarea acestora dar și a celorlalți mareșali, Alexandru Averescu și Constantin Prezan, care au fost membrii de onoare ai Academiei Române, cu evidențierea unor date biografice și în special a preocupărilor și realizărilor lor științifice, ca și a activității lor receptate în epocă. Vom sublinia, câteva aspecte: anii de naștere și de intrare în neființă; studiile; principalele funcții deținute; domeniile de activitate în care s-au afirmat; titlurile științifice și distincțiile deținute sau obținute; denumirile unor cărți sau studii de referință publicate; felul în care au fost receptați în epocă sau mai târziu personalitățile vizate, data alegerii în Academia Română a fiecărei personalități și funcțiile deținute în instituția academică.

În expunerea noastră, am luat ca bază de informații, datele și faptele cuprinse în volumul publicat în ultimul an al secolului al XX-lea, intitulat „*Membrii Academiei Române. 1866–1999. Dicționar*”³.

Carol I, domnitor, rege și feldmareșal

Carol I a fost domnitor (1866–1881), rege al României (1881–1914) și Feldmareșal, Membru de Onoare al Academiei Române (15 septembrie 1867), Președinte de Onoare al Academiei Române (27 mai 1879–27 septembrie 1914) și Prorector al Academiei Române (15 septembrie 1867 – 27 septembrie 1914).

S-a născut în Germania la 8/20 aprilie 1839 în localitatea Sigmaringen, așezare situată aproape de izvoarele Dunării.

² Frunzeti Teodor, Tucă Florian, Siteanu Eugen, Ciuche Adrian, *Mareșali, Generali și Colonei Români, Membri ai Academiei Române*, Revista de Științe Militare, nr. 1/2013, București, p. 45.

³ Dr. Dorina N. Rusu, „*Membrii Academiei Române. 1866–1991, Dicționar*”, ediția a 2-a revăzută și adăugită, București, 1999.

„A urmat cursurile Școlii de Artilerie și Geniu din Berlin, a audiat cursurile de limbă franceză la Universitatea din Bonn. A intrat în armata prusacă (sublocotenent în regimentul de artilerie al gărzii, apoi căpitan de cavalerie); a participat, ca voluntar, la războiul purtat de Prusia împotriva Danemarcei (1864). După numirea sa ca domnitor al României (1866) a depus eforturi în direcția redresării situației politice și economice a țării”⁴.

În ziua de 10 mai 1866, domnitorul României, Carol I, a depus jurământul pe Constituția țării noastre, prilej cu care își va arăta, în mod oficial, devotamentul și loialitatea față de Țară și de poporul român. Cu acel prilej, noul suveran va declara în plenul Adunării Deputaților: „Ales al națiunii, cu spontaneitate, domn al românilor, mi-am părăsit, fără să stau la îndoială, și țara și familia, spre a răspunde la chemarea acestui popor, care mi-a încredințat destinele sale. Punând piciorul pe acest pământ sacru, am devenit român. Cetățean astăzi, mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voi împărtăși cu dumneavoastră soarta cea bună și cea rea. Din acest moment, totul este comun între noi, credeți în mine, precum eu cred în Dumneavoastră. Providența, care a condus pe alesul Dumneavoastră până aici și care a înlăturat toate pedicile-i din cale-i, nu va lăsa neîmplinită opera sa”⁵.

Primul eveniment istoric în care Carol I și-a arătat deschis atașamentul față de România și de poporul său, l-a reprezentat poziția sa fermă și demnă cu prilejul proclamării independenței de stat depline a României (la 9 mai 1877) și apoi a consfințirii ei pe câmpul de bătălie de dincolo de Dunăre, în războiul de independență din anii 1877–1878. În acest cadru, pe toată durata desfășurării războiului, regele României a fost strâns legat de armata țării, precum a și jurat de altfel. El va găsi mereu cele mai calde cuvinte de îmbărbătare și mobilizare a militarilor, fiind și el un „soldat datoriei” gata oricând să împartă cu militarii români atât greutățile, cât și bucuriile „Țării”. Așa, de pildă, în ordinul de zi pe care l-a dat în calitate sa de comandant suprem al armatei, el s-a adresat astfel militarilor înaintea bătăliilor pentru cucerirea independenței pe câmpul de luptă: „În momentele grele prin care trece țara noastră, România întregă are ochii ațintiți asupra voastră, ea pune în voi toate speranțele sale. În ora luptei aveți înaintea voastră faptele bătrânilor oștirii române; amintiți-vă că sunteți urmașii eroilor de la Racova și de la Călugăreni. Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru imaginea Patriei. Urmați-l dar vitejește și când odată laurii păcii vor reînverzi pe

⁴ *Ibidem*, p. 106.

⁵ Cristache Gheorghe, Florian Tucă, „Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți șefi de Stat din spațiul românesc. Dicționar”, București, 2006, p. 287.

munții și câmpiile României, Patria, cu recunoștință, va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței române. Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați, Domnul vostru vă urmărește cu mândrie. El în curând va fi în mijlocul vostru, în fruntea voastră. Cauza ce vă este încredințată, este o sfântă cauză. Cu noi dar va fi Dumnezeu și cu voi va fi victoria”⁶.

Pe timpul începerii luptelor, dar și pe timpul desfășurării acestora, Carol I s-a aflat în mijlocul soldaților, afirmându-și calitățile organizatorice și de comandant însuflețindu-le nu numai prin cuvinte de îmbărbătare, ci și prin puterea exemplului personal, uneori riscându-și chiar și viața lângă soldații săi. De pildă, la data de 15 mai 1877, pe când inspecta bateriile de artilerie de pe malul Dunării, la Calafat, a fost surprins de focul artileriei turcești executat din apropierea Vidinului. Domnitorul și tunarii săi au arătat atunci stăpânire de sine și au deschis imediat focul asupra trupelor otomane. După executarea primelor lovituri de tun de către artileriștii români, el și-a ridicat în mod simbolic cascheta și a spus, cu glas puternic, pentru a fi auzit de către artileriștii săi: „*Asta-i muzica ce-mi place mie!*” Scriitorul Petre Ispirescu scria că în acele împrejurări „*pentru a da pildă de curaj tinerilor lor tunari*”, Domnitorul Carol fiind în dispozitivul unei baterii de artilerie, cu propriile sale mâini a îndreptat țeava unui tun spre cetatea Vidin și a dat comanda tunarilor noștri să „*deschidă focul*”.

„În războiul de independență (1877–1878), (Carol I – n.n.) a fost comandant al Armatei de Vest (româno-ruse).

În 1881 (Carol I – n.n.) a devenit rege al României, preocupându-se de dezvoltarea, pe toate planurile, a țării. În întreaga sa domnie, a trebuit să facă față unor momente grele (pierderea Basarabiei în 1878, Răscoala din 1907, Războaiele balcanice din 1913, izbucnirea Primului Război Mondial în 1914). În 1883 a favorizat încheierea tratatului politico-militar secret cu Austro-Ungaria, la care au aderat ulterior Germania și Italia. A fost un constant sprijinitor al culturii: în 1891 a pus bazele Fundației Universitare „Carol I”, înzestrând o bibliotecă bogată; din inițiativa și cu cheltuiala sa, Academia Română a început alcătuirea monumentalei lucrări „Etimologicum Magnum Romaniae”. A lăsat câteva lucrări memorialistice: „Memorii” (17 volume); „Memorii” (2 volume); „Treizeci de ani de domnie” (2 vol., 1909–1912); „Cuvântări și scrisori” (1909)”⁷.

⁶ Florian Tucă, Eugen Siteanu, *Regele Carol I. O viață dedicată României*, Revista de Științe Militare, nr. 2(35), Anul XIV, 2014, p. 40.

⁷ Dr. Dorina N. Rusu, „*Membrii Academiei Române 1868–1999. Dicționar*”, București, 1999, p. 106.

Ca urmare a recunoașterii calităților și însușirilor sale, și în special pentru modul în care a condus acțiunile de luptă ale armatei române și ruse în campania victorioasă din 1877–1878, în anul 1909, Carol I a primit, din partea împăratului Germaniei, rangul de Feldmareșal. În anul 1912 și împăratul Rusiei îi acordă Suveranului României demnitatea de Mareșal al Armatei imperiale ruse și „*Bastonul de Mareșal*”.⁸

La vârsta de 60 de ani, Carol I și-a scris Testamentul, în care și-a consemnat dorințele sale de pe urmă cu privire la Țara Sa, la familia regală și la poporul Său. Testamentul este un document istoric, unic în felul său, de cunoaștere a istoriei noastre naționale și este alcătuit din două părți distincte, organic legate între ele.

Documentul a fost scris în luna februarie 1899, la palatul regal din București, de regele Carol I și încheiat astfel: „*Făcut în București, la 14/26 februarie 1899. Am scris cu propria mea mână acest testament, pe două coli, formând opt pagini legate cu un fir roșu și am pus sigiliul meu*”. Cea de-a doua parte a Testamentului a fost scrisă după 12 ani (în 1911) și constituie o completare a documentului inițial.

Testamentul se remarcă prin conținutul, cursivitatea și frumusețea scrisului și stilului redactării, precum și printr-un patriotism fierbinte al mesajului de parcă documentul nu a fost scris de către un rege, ci de către un istoric sau un om de litere. Vom cita, în continuare, câteva fraze din partea de început a Testamentului: „*Având aproape 60 de ani, privesc ca o datorie ca să mă hotărâsc a lua cele din urmă dispoziții. Alcătuiind acest testament, gândesc înainte de toate la iubitul meu popor, pentru care inima mea a bătut neîncetat și care a avut deplină încredere în mine. Viața mea este așa de strâns legată de această de Dumnezeu binecuvântată țară, că doresc să-i las și după moartea mea, dovezi vădite de adâncă simpatie și de viul interes pe care le-am avut pentru dânsa. Zi și noapte, m-am gândit la fericirea României, care a ajuns să ocupe acum o poziție vrednică între statele europene, m-am silit ca simțământul religios să fie ridicat și dezvoltat în toate straturile societății și ca fiecare să îndeplinească datoria sa, având ca țintă numai interesele statului. Cu toate greutățile pe care le-am întâlnit, cu toate bănuielile care s-au ridicat, mai ales la începutul domniei mele, în contra mea, expunându-mă la atacurile cele mai violente, am pășit fără frică și fără șovăire înainte, pe calea dreaptă, având nemărginită încredere în Dumnezeu și în bunul simț al credinciosului meu*

⁸ *Ibidem.*

popor. Înconjurat și sprijinit de fruntașii țării, pentru care am avut întotdeauna o adâncă recunoștință și o vie afecțiune, am reușit să ridic, la gurile Dunării și pe Marea Neagră, un stat înzestrat cu o bună armată și cu toate mijloacele, spre a putea menține frumoasa sa poziție și realiza odată înaltele sale aspirațiuni.”

Cu aceleași cuvinte pătrunse de un fierbinte spirit patriotic, Carol I se adresează successorului său la tron, principele Ferdinand I și ostașilor armatei române, transmițându-le tuturor salutul său, alese mulțumiri pentru ceea ce au făcut bun și folositor pentru Țară și pentru poporul român, arătându-le acestora că este mândru de ei. Aceste gânduri calde și sincere sunt exprimate astfel: „*Succesorul meu la tron primește, ia dar o moștenire, de care el va fi mândru și pe care o va cârmui, am toată speranța, în spiritul meu, călăuzit fiind prin deviza: «Totul pentru țară, nimic pentru mine».* Mulțumesc din suflet tuturor celor care au lucrat cu mine și care m-au servit cu credință. Iert acelora care au scris și au vorbit în contra mea, căutând a mă calomnia sau a arunca îndoieli asupra bunelor mele intențiuni. Trimițând tuturor o ultimă salutare, plină de dragoste, rog ca și generațiile viitoare să-și amintească din când în când de acela care s-a închinat cu tot sufletul, iubitelui său popor, în mijlocul căruia el s-a găsit așa de fericit. Pronia cerească a voit ca să sfârșesc bogata mea viață. Am trăit și mor cu deviza care strălucește în armele României: «Nihil sine Deo!»

*Trimit armatei mele, pe care am îngrijit-o cu dragoste și căreia m-am închinat cu toată inima, cea din urmă salutare, rugând-o a-mi păstra o amin-tire caldă.”*¹⁰

Testamentul cuprinde de asemenea, unele precizări ale suveranului referitoare la funeraliile naționale ce urmau să aibă loc după moartea sa, adică la localitatea în care dorea să fie locul său de odihnă veșnică, la uniforma sa de înmormântare, precum și la maniera în care avea să se desfășoare ceremonialul de înmormântare. Deoarece acestea sunt de mare interes și n-au fost prezentate în lucrările sau în articolele publicate până acum în țară le vom relata aici în ordinea în care ele sunt scrise în Testament. „*Doresc sa fiu îmbrăcat în uniformă de general (mica ținută, cum am purtat-o în toate zilele), cu decorațiile de război și numai Steaua României și Crucea de Hohenzollern, pe piept. Am rămas credincios religiunii mele, însă am avut și o deosebită dragoste pentru biserica răsăriteană, în care scumpa mea*

⁹ Florian Tucă, Eugen Siteanu, *Testamentul Regelui Carol I*, Revista de Științe Militare, nr. 3(36), Anul XIV, 2014, pp. 23–24.

¹⁰ <http://www.vestul.ro/stiri/5595/testamentul-regelui-carol-i.htm?action=print>

fiică, Maria, era botezată. Binecuvintarea corpului meu se va face de un preot catolic, însă doresc ca clerul de amândouă bisericile să facă rugăciuni la sicriul meu, care trebuie să fie foarte simplu.

Corpul meu va fi expus în Sala Tronului, înconjurat de flori și de verdeată. Rog foarte mult să nu fie cununi, afară de câteva de flori naturale, și aceasta numai când înmormântarea mea va fi în lunile florilor; altminterlea, vor fi numai ramuri de brad.

Coroana de oțel, făurită dintr-un tun luat pe câmpul de luptă (în războiul de la 1877–1878 – n.n.) stropit cu sângele vitejilor mei ostași, trebuie să fie depusă lângă mine, purtată până la cel din urmă lăcaș al meu și readusă atunci la palat.

Sicriul meu, închis, va fi pus pe afetul unui tun biruit (dacă se poate) la Plevna și tras de 6 cai din grajdurile mele, fără vâluri negre.

Toate steagurile care au fâlfâit pe câmpiile de bătaie vor fi purtate înaintea și în urma sicriului meu, ca semn că scumpa mea armată a jurat credință steagului său și șefului său suprem, care, prin voința lui Dumnezeu, nu mai este în mijlocul credincioșilor săi ostași¹¹.

Carol I a murit în ziua de 27 septembrie 1914, în palatul său regal de la Sinaia. A fost înmormântat, după dorința sa la mănăstirea Curtea de Argeș cu funeralii naționale. Pe lespede sa de mormânt, realizată din marmură de Cararra, este săpată următoarea inscripție: „*Aici se odihnește pe veci, robul lui Dumnezeu Carol I de Hohenzollern, adormit întru Domnul în al 76-lea an de viață închinată țării, după o bine cuvântată domnie de 48 de ani*”¹².

După 90 de ani de la trecerea sa în neființă, cea mai înaltă instituție militară de învățământ din România – Academia de Înalte Studii Militare (astăzi: Universitatea Națională de Apărare) –, a primit numele regelui Carol I.

Ferdinand I, rege și mareșal al României

Regele Ferdinand I a fost membru de onoare al Academiei Române (16 martie 1890); președinte de onoare și prorector al Academiei Române (29 septembrie 1914 – 20 iulie 1927).

S-a născut în ziua de 12/24 august 1865 în localitatea Sigmaringen din Germania.

La fel ca toți fiii familiilor regale din acea vreme, încă din copilărie, Ferdinand de Hohenzollern – Sigmaringen a fost educat într-un spirit de

¹¹ <http://cersipamantromanesc.wordpress.com/2014/08/26/testamentul-regelui-carol-i-3/>

¹²

disciplină militară. A urmat „*Studiile universitare la Tübingen și Leipzig. Pregătirea militară și-a făcut-o în cadrul Școlii Militare din Kassel, în anul 1886 devenind sublocotenent în garda prusiană din Postdam. A urcat repede treptele ierarhiei militare: locotenent (1889), maior (1892), locotenent-colonel (1895), colonel (1895), general de brigadă (1898), general de divizie (1904), general de corp de armată (1911). A fost inspector general al cavaleriei, comandant al Regimentului nr. 68 infanterie german, al Regimentului 1 gardă german. În 1889 s-a stabilit în România, fiind declarat moștenitor al tronului, calitate în care a condus armata română în campania din Bulgaria (1913)*”¹³.

Generalul de corp de armată Ferdinand, Principe al României a fost Comandant de căpetenie al trupelor care au trecut Dunărea, în Bulgaria, în luna iulie 1913, pentru a participa la cel de Al Doilea Război Balcanic. În urma acelei campanii victorioase Cadrilaterul, străvechi pământ românesc, a revenit la trupul Țării.

Ferdinand a fost numit „*moștenitor prezumtiv al Coroanei României*” și a primit înaltul titlu de „*Alteță regală*” și de „*Principe al României*”. Cu ocazia primirii înaltelor demnități regale, viitorul suveran al României și-a spus în mod sincer și onest credința și loialitatea față de poporul român: „*Toate actele mele vor fi însuflețite de cea mai adâncă iubire de Țară, pe care mă voi sili să o servesc din toate puterile mele, luând pilda marilor săi Domni din trecut, inspirându-mă din frumoasele amintiri ce au lăsat*”¹⁴. Spre cinstea lui, și spre bucuria românilor, a respectat întotdeauna cele spuse atunci.

Momentul preluării puterii supreme în statul român este descris magistral de marele nostru istoric și savant Nicolae Iorga: „*Nu se poate începe o domnie în mai grele împrejurări decât a lui Ferdinand I-ul, astăzi rege al României. În interior problema materială așa de grea, a eliberării țărănimii dintr-o robie economică fără de pereche între popoarele Europei întregi. Alături de dânsa și cel puțin tot așa de însemnată, problema morală a îndreptării unei societăți care n-a trăit până acum decât o viață sufletească aparentă. Iar la hotare, războiul european, furia milioanelor, toate patimile de cucerire dezlănțuite violența, brutalitatea serbându-și infernalul sabat, pe când noi stăm înaintea întrebării nespuse de grea ca urmări, a însăși viitorului național, nu numai al României, dar al tuturor românilor.*”¹⁵

¹³ Dr. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 193.

¹⁴ Cristache Gheorghe, Florian Tucă, *op. cit.*, p. 291.

¹⁵ N. Moghior, I. Dăncilă, I. Moise, „*Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc*”, București, 1994, p. 31.

De asemenea, referitor la acele împrejurări, dr. Dorina N. Rusu consemnează:

„În 1914, după încetarea din viață a unchiului său, regele Carol I, a devenit rege al României. În timpul domniei sale, România a participat, alături de puterile Antantei, la eliberarea teritoriilor românești de sub dominația străină și a desăvârșit unitatea națională prin revenirea la Patria – mamă a Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, acte consfințite apoi prin tratatele de pace din 1919–1920. După înfăptuirea României Mari a sprijinit inițiativele menite să aducă importante prefaceri în viața economică, social-politică și culturală a României: reforma sistemului electoral bazat pe votul universal (1918); reforma agrară (1921); Constituția (1923) – considerată drept una dintre cele mai democratice din Europa vremii, și unificarea legislativă, care a consfințit regimul constituțional democratic; s-au stabilit relații cu diverse state ale Europei ș.a.”¹⁶

Pentru poporul român „războiul, a adus ziua așteptată de veacuri de conștiința națională. După vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări, înaintașii noștri au reușit să întemeieze Statul Român prin Unirea Principatelor, prin Războiul Independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională. Azi ne este dat nouă să întregim opera lor, închegând totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă: unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților”¹⁷.

După această succintă prezentare a personalității regelui Ferdinand, Membru de Onoare al Academiei Române și Președinte de onoare și profesor al aceluiași for științific românesc, evocăm momentul înălțării lui la rangul de mareșal, petrecut în ziua de 1 decembrie 1918. La acea dată, în cadrul unui ceremonial fastuos, în prezența oficialităților statale a deputaților parlamentului, a marilor comandanți ai armatei române, dar și a reprezentanților din rândurile poporului, generalul Eremia Grigorescu, Ministru de Război din acel timp, a înmănat primului mareșal al României „Cartea de Mareșal” și „Bastonul de Mareșal”.

În „Cartea de Mareșal” este scris următorul text: „Neamul românesc și oștirea au luptat sub înalta conducere a Măriei Tale spre a întrupa visul nostru strămoșesc.

Pentru vitejia cu care ai stat dârț în fruntea eroilor de la Carpați, Dobrogea, Cerna, Jiu, Olt, Neajlov, Oituz, Mărăști și Mărășești. Pentru neclintita credință ce ai avut în biruința planurilor noastre în zilele de grea cumpănă. Pentru

¹⁶ Dr. Dorina N. Rusu, *Op. cit.*, p. 193.

¹⁷ „Cuvântări ale Regelui Ferdinand I, Regele României”, București, 1922, p.

înțeleapta cârmuire a treburilor dinăuntru și dinafară în vremea cumplitelui război. Pentru dragostea și dreptatea de bun părinte ce ai dovedit prin fapte față de țărâניה obijduită.

Armata Ta, prin mine, smerit șfetic al Măriei Tale, Te roagă pe Tine, cel dintâi domn și stăpânitor de veci al tuturor pământurilor românești, să primești ridicarea la cea mai înaltă treaptă ostășească, care în graiul marilor popoare, nouă prietene și sprijinitoare, se cheamă RANG DE MAREȘAL ...”¹⁸

Ferdinand I, rege și mareșal al României Mari, Membru și Președinte de onoare al Academiei Române, a decedat la data de 20 iulie 1927 și a fost înmormântat la mănăstirea din Curtea de Argeș cu funeralii naționale. Pe piatra sa de mormânt există următoarea inscripție evocativă: „*Aici odihnește robul lui Dumnezeu Ferdinand I, Regele României, născut la 24 august 1865 la Sigmaringen, răposat la 20 iulie 1927 la Castelul Peleş. Luând cărna Țării la 11 octombrie 1914, a tras sabia la 25 august 1916 pentru dezrobirea românilor de peste vechile hotare, înfăptuind întregirea neamului și încoronându-se în 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, ca primul rege al tuturor românilor*”¹⁹.

În amintirea și întru slava sa, numele lui Ferdinand I este și va rămâne nepieritor. Statul, poporul român și armata sa l-au elogiat și-l vor elogia așa cum se cuvine. Printre multe altele, o decorație de stat îi poartă numele („Ordinul Ferdinand I”), care s-a constituit după trecerea regelui în neființă și care era cea mai înaltă distincție românească din epocă; o navă a forțelor noastre navale poartă numele de Fregata „*Regele Ferdinand*”; aceiași nume nemuritor îl poartă astăzi și Muzeul Militar Național.²⁰

Carol II, rege și mareșal al României

Regele Carol I a fost membru de onoare al Academiei Române (17 mai 1921), președinte de onoare și prorector al Academiei Române (8 iunie 1930 – 5 septembrie 1940).

Carol II, fiul regelui Ferdinand I și al reginei Maria, s-a născut în ziua de 3/15 octombrie 1893 în palatul regal de la Sinaia, pe pământ românesc și a fost crescut în spiritul tradițiilor statului și poporului român. Și-a făcut

¹⁸ Corpul 8 armată „General Eremia Grigorescu”, Comisia Română de istorie militară, „Mareșalii României”, București, 1999, p. 24.

¹⁹ Dr. Florian Tucă, dr. Cristache Gheorghe, „Altarele eroilor neamului”, București, 1994, pp. 132–133.

²⁰ Teodor Frunzeti, Florian Tucă, Eugen Siteanu, Adrian Ciuche, *Mareșali, Generali și Colonei Români, Membri ai Academiei Române*, Revista de Științe Militare, București, p. 57.

studiile în școlile de stat românești cu profil militar. În volumul „*Membrii Academiei Române. Dicționar*”, biografia sa este redată destul de sintetic, doar prin câteva paragrafe. Iată care sunt acestea: „*La absolvirea Școlii Fiilor de Militari din Iași și a Școlii de Ofițeri din București (1909), a fost înaintat sublocotenent și încadrat în Regimentul de vânători de munte. A urcat treptele ierarhiei militare până la gradul de general.*”

În 1913 a vizitat Italia, apoi Germania și Rusia.

În 1914 a fost declarat moștenitor al tronului României, calitate la care a renunțat de mai multe ori în perioada 1918–1927, părăsind țara. A revenit la conducerea statului român în 1930, rămânând până în 1940.

A manifestat o preocupare specială pentru dezvoltarea economică a României și pentru viața culturală. Pe plan intern a instaurat, la 10 februarie 1938, regimul monarhiei autoritare. Măsurile adoptate, între care dizolvarea partidelor politice, înființarea frontului Renașterii Naționale, reforma administrativă etc., nu au putut asigura stabilitatea noului regim. Evenimentele internaționale, ca și situația internă, au condus la izolarea completă a României, care a avut, ca principală consecință, grava amputare a teritoriului național din 1940. În septembrie 1940 a fost nevoit să părăsească țara.²¹

În „Dicționarul” citat mai sus, nu există explicații precise și suficiente, ci doar tangențiale referitoare la tema ce face obiectul demersului nostru. Astfel, nu se spune niciun cuvânt în legătură cu primirea de către regele Carol al II-lea a rangului de mareșal. De aceea vom face câteva aprecieri, în continuare, la acest aspect. Acordarea demnității de mareșal s-a desfășurat în vara anului 1930. Se pare că atunci el nu îndeplinea toate condițiile stabilite prin „Legea din 2 iulie 1930”, cu privire la crearea demnității de Mareșal al României. De aceea, unii specialiști din domeniul istoriei românești au afirmat că „el, Carol al II-lea”, „și-ar fi acordat personal titlul de mareșal”²². În demersul nostru științific nu vom analiza această problemă controversată, dar vom cita, în continuare, textul din „*Cartea de Mareșal*” a regelui Carol al II-lea:

„*Neamul românesc, în fireasca lui întregime, și oastea românească se află azi sub conducerea Măriei Tale (Carol al II-lea – n.n.), întâiul rege născut pe pământul Patriei. Pentru conștiința înaltă a datoriei pe care Măria Ta ai arătat-o și insuflat-o tuturor ostașilor țării, pentru virtutea pe care ai sădit-o în sufletele tinerelor vlăstare ale neamului, înălțându-te la vitejesc simțământ de*”

²¹ Dr. Dorina N. Rusu, *Op. cit.*, p. 106.

²² Teodor Frunzeti, Florian Tucă, Eugen Siteanu, Adrian Ciuche, *op.cit.*, p. 66.

Țară, la dragostea de aproape și la pornirea spre jertfă, pentru vitejia pe care ai arătat-o în războiul cel mare (cel de reîntregire națională din anii 1916–1918, – n.n.), când în fruntea ostașilor tăi în Carpați și pe Tisa ai sădit credința în izbândă, pentru râvna și munca neobosită cu care ai întemeiat și ai oțelit oastea munților și văzduhului, Armata, prin mine, smerit sfetnic al Măriei Tale, te roagă pe tine, Fiu și Părinte al Țării, Domn și stăpânitor al tuturor plaiurilor românești, să primești drept prinosis al ei, de recunoștință și devotament, însemnele rangului de Mareșal.”²³

Regele Carol al II-lea a domnit timp de 10 ani, perioadă încheiată, în anul 1940, cu decizia rușinoasă a Consiliului de Coroană, constituit din personaje alese de Carol II, de a ceda fără luptă o mare parte din teritoriul României, spre deosebire de Polonia care a luptat pe două fronturi împotriva Germaniei și U.R.S.S. După ample trăiri și peregrinări obositoare prin lume fostul „*Fiu rătăcit al României*”, s-a stabilit, în cele din urmă, în Portugalia, în orașelul Estoril unde a și trecut în eternitate, în anul 1953.

Mareșalul Averescu Alexandru

Mareșal Averescu Alexandru a fost un mare comandant, un teoretician militar și membru de onoare al Academiei Române (7 iunie 1923).

A văzut lumina zilei la data de 9 martie 1859 la Izmail, în Basarabia, iar azi în Ucraina, în familia unor oameni săraci. Și-a trăit primii ani ai copilăriei în localitatea natală, unde a urmat și școala primară.

Născut parcă anume să îmbrățișeze meseria armelor, s-a ridicat de jos, din rândurile simplilor soldați, ajungând strălucit comandant de oști cu rangul de mareșal, iar în cadrul forumurilor științifice ale țării noastre să fie ales în înalta postură de membru de onoare al Academiei Române. Iată ce se spune despre el în „*Dicționarul*” dedicat membrilor Academiei Române.²⁴

„A urmat cursurile Școlii de Arte și Meserii din București, la terminarea cărora s-a încadrat ca soldat în Regimentul de cavalerie din Ismail (1876). A participat la Războiul de independență din 1877–1878. După absolvirea Școlii Divizionare de la Mănăstirea Dealu (1881), a fost repartizat, ca sublocotenent, la Regimentul 2 roșiori, transferat apoi la Regimentul 6 Focșani. Și-a continuat studiile în Italia, la Școala Militară din Torino (1886).

²³ Citat din volumul „*Mareșalii României*”, București, 1999, p. 11.

²⁴ Teodor Frunzeti, Florian Tucă, Eugen Siteanu, Adrian Ciuche, *op.cit.*, p. 67.

*A urcat repede treptele ierarhiei militare, ajungând până la gradul de mareșal (1930).*²⁵

În luna ianuarie 1894 a fost desemnat comandantul (directorul) Școlii Superioare de Război din București și avansat la gradul de maior. Aici s-a remarcat nu numai în calitate de profesor de tactică și stat major, ci și de organizator deoarece acțiunile sale au fost remarcabile. A reușit să îmbunătățească învățământul, prin introducerea exercițiilor pe hartă și pe teren fără trupe, prin stimularea creativității ofițerilor-cursanți cărora nu le-a impus soluții în problemele de strategie și de tactică. S-a afirmat în fața ofițerilor-cursanți ca un adevărat creator de școală și un excelent profesor și teoretician militar. A publicat lucrări diverse despre problemele de geografie militară (Leccióni de geografie militară, 1895), de cavalerie sau serviciu de stat major; procesul de instruire (Teatrul de operațiuni austro-român, 1894; Organizarea și mobilizarea, 1895), de istorie (Operațiunile de la Flămânda și Notițele zilnice din război), precum și de tactică- o lucrare în trei volume, pentru care a fost acuzat de plagiat (copierea cursului de tactică al profesorului Marsilli de la Școala Superioară de Război din Torino).²⁶

Apoi a fost trimis atașat militar la Berlin prin Înaltul Decret nr. 3428 din 15/28 august 1896 semnat de Regele Carol I. Noul post avea o importanță deosebită, întrucât România era membră a Triplei Alianțe din care făceau parte Germania, Italia și Austro-Ungaria. La Berlin, și-a îndeplinit cu brio misiunea primită dovedindu-se un observator bun al evenimentelor militare din Germania și Europa. Lucrările sale cu privire la organizarea și manevrele armatei germane au fost de mare valoare. A legat relații personale strânse cu ofițeri germani (de exemplu: cu August von Mackensen, care era comandantul unității de husari). Chemarea sa în țară s-a datorat acuzelor unor ofițeri români trimiși la studii în Berlin. A fost numit comandantul Regimentului 4 Roșiori din București, și apoi a fost desemnat șef al secției organizare-mobilizare din Marele Stat Major.²⁷

Contrazicerea regelui Carol I pe tema războiului ruso-japonez din perioada 1904-1905 care ca și alți ofițeri români, susținea că victoria va fi

²⁵ Dr. Dorina N. Rusu, *Op. cit.*, pp. 34-35.

²⁶ Cf. Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005, p. 18.

²⁷ Filofteia Repez, *Dimensiunea militară și politică a activității mareșalului Alexandru Averescu*, Academia Română, CRIFST, Divizia de Istoria Științei, Studii și comunicări/DIS, Vol. VII/2014, p. 262.

de partea armatei ruse, spre deosebire de Averescu care susținea că victorioși vor fi japonezii, s-a încheiat cu mutarea la comanda Brigăzii 1 Roșiori din Tecuci. Mai târziu, Regele a apreciat spiritul analitic al lui Averescu: „*la câțva timp, după aceste întâmplări, regele Carol I se deplasa la Iași și i-a zărit pe peronul gării din Tecuci pe colonelul Averescu, comandantul garnizoanei. Carol I a descins imediat din tren, i-a întins mâna și i-a spus: Colonel Averescu ați avut dreptate: au învins japonezii*”²⁸.

Pe data de 10/23 mai 1906, cu prilejul jubileului regal, a fost înaintat la gradul de general de brigadă. Alexandru Averescu a fost un comandant apropiat de ostași, fiind cunoscut sub numele de „părinte al soldaților”²⁹. Astfel, despre el se mai spunea: „*El nu citește despre sufletul soldaților. El învață pe cartea experiențelor comune și acum știe sigur că, „a comanda” nu este o rușine. Și cu cât va crede mai mult în acest adevăr, cu atât soldații săi îl vor iubi mai sincer*”³⁰.

După ce a devenit „ministru de război în guvernul liberal” (13 martie 1907 – 4 martie 1909) ca urmare a hotărârii lui Take Ionescu și a regelui Carol I, generalul Alexandru Averescu a înăbușit în sânge răscoala țărănească din anul 1907. În virtutea stării de asediu declarată de rege, a emis „*Instrucțiunile asupra întrebuițării armatei în caz de tulburare. Somațiuni. Stare de Asediu*”, act care definea cadrul și modul „în care urma să acționeze armata pentru reprimarea” răscoalelor țărănești. Ca urmare a măsurilor luate și a acțiunilor sale energice, revoltele țărănești au fost reprimare, Averescu devenind un „*salvator al patriei*”³¹, având o largă recunoaștere pe plan național. Faima generalului Alexandru Averescu nu a apus după căderea de la putere, „*mulțimea spunea că l-au alungat ciocoi fiindcă se temeau de el*”³². În anul 1913 a fost investit șef al Statului Major al Armatei și a comandat armata din Bulgaria.³³

Conducerea armatei în campania din anul 1913 a fost nu numai „*o operă de înaltă valoare militară, ci ea primește un sens profund național, dacă nu unul*

²⁸ Petre Otu, *op. cit.*, p. 30.

²⁹ Ciprin Nicola, Adriana Bianca Oproiu, *Guvernarea Averescu (13 martie 1920–13 decembrie 1921)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009, p. 17.

³⁰ Mircea Ștefan Cioroiu, *O viață de prestigiu: Alexandru Averescu – Mareșal al României*, Tipografia Ziarului „Universul”, strada Brezoianu 23–25, 1938, p. 13.

³¹ Petre Otu, *op. cit.*, p. 59.

³² Octavian C. Tăslăuanu, *Producția un program economic. Epoca guvernului Averescu 1920*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1924, p. 77.

³³ Filofteia Repez, *op. cit.*, p. 263.

*civilizator*³⁴. Operația armatei române la sud de Dunăre s-a desfășurat conform „Ipotezei nr. 1 bis”, la care a colaborat și generalul Averescu. Planul de operații s-a bazat pe „Memoriul privitor la îndrumarea operațiunilor armatei române în cazul că ar interveni în conflictul sârbo-bulgar”, terminat de Averescu la 17/30 iunie 1913, și conținea două lovituri principale: prima era dictată de considerente militare și era îndreptată spre centrul de greutate strategic al forțelor bulgare; cea de-a doua era impusă de constrângeri politice, începea din Dobrogea și ajungea până la aliniamentul Rusciuk-Varna (teritoriu care a intrat ulterior în componența statului român).

Potrivit opiniei istoricului Petru Otu: „*Pentru Alexandru Averescu, campania din sudul Dunării a reprezentat o experiență unică în cariera lui militară de până atunci. Ea l-a pus în situația să proiecteze operații și să conducă efectiv armata în situații de război. Pentru el a fost un exercițiu util, o repetiție reușită care i-a sporit popularitatea printre soldați*”³⁵.

Despre operația din anul 1913, generalul Averescu scria că reprezintă o „*condiție de progres și, mai ales singura putere capabilă să dărâme viața searbădă a României balcanice, din ruinele căruia să renască o nouă unitate națională de factură europeană*”³⁶.

Își dă demisia din funcția de șef al Marelui Stat Major în luna decembrie 1913, la sugestia regelui Carol I, și a ocupat funcția de comandant al Corpului 1 armată de la Craiova, ca urmare a intervenției principelui Ferdinand și primului ministru Ion I. C. Brătianu.

În privința dimensiunii militare a activității generalului Averescu, scoatem în evidență competența și destoinicia prin care s-a remarcat în anii 1916–1917, în care a comandat Armata a 2-a. Bătăliile de la Mărăști și Oituz l-au propulsat în vârful ierarhiei militare și în „galeria marilor comandanți ai Armatei Române”³⁷.

La vârstă de 59 de ani el părăsește cariera militar și debutează în cea politică.

După căderea guvernului condus de Ion I.C. Brătianu, la 26 ianuarie/8 februarie 1918, generalul Alexandru Averescu formează un nou guvern.

Numirea generalului Averescu ca prim ministru s-a datorat faptului că acesta nu era om politic, ci militar, iar pentru Aliați era necesar „*ca nici*

³⁴ Mircea Ștefan Cioroiu, *op. cit.*, p. 35.

³⁵ Petre Otu, *op. cit.*, p. 107.

³⁶ Mircea Ștefan Cioroiu, *op. cit.*, p. 34.

³⁷ Filofteia Repez, *op. cit.*, p. 264.

unul din oamenii politici aflați la Iași să nu intre în tratative cu germanii³⁸. Prin calitatea sa de militar, „generalul Averescu era omul cel mai indicat să trateze negocierile de pace cu Puterile Centrale”³⁹ „sunând din sabie, arătând Puterilor Centrale, că dacă pretențiile lor trec peste anumite margini, nu este exclus ca România să recurgă la o ultimă și disperată manifestare armată”⁴⁰.

În calitate de președinte al Consiliului de Miniștri și de ministru de externe al guvernului⁴¹, generalul Averescu, care potrivit spuselor lui I.G. Duca „se vedea omul care aduce României Basarabia și care va reînnoia firul vechii noastre prietenii cu Puterile Centrale”⁴², duce tratative, în ianuarie-martie 1918, cu Puterile Centrale în vederea semnării păcii, tratative care, ulterior, au fost finalizate de guvernul conservator condus de Alexandru Marghiloman, care a și semnat pacea de la București.

Anumiți oameni politici din câteva formațiuni politice, speculând popularitatea generalului, îi oferă conducerea Ligii Poporului, care a devenit, din anul 1920, Partidul Poporului. Aceste evenimente legate de intrarea sa în politică, au fost descrise așa: „Am intrat în politică împins de împrejurări: nici nu-mi trecea prin minte că, într-o zi, voi juca în țara mea un rol politic pe care evenimentele din urma războiului mi l-au rezervat”⁴³.

În calitate de șef al Partidului Poporului a ocupat funcția de prim-ministru în trei perioade: februarie-martie 1918, martie 1920 – decembrie 1921 și martie 1926 – iunie 1927. În primăvara anului 1920, partidul respectiv a câștigat alegerile și a înfăptuit o reformă agrară și o nouă Constituție democratică.

A avut puterea politică și a reușit „să țină frânele unității de stat, a armoniei sociale și economice, restabilind ordinea și transformând parlamentul votului obștesc într-un instrument de legiferare și de organizare al statului”⁴⁴, datorită aptitudinilor sale și a punerii interesului țării de-asupra politicii de partid.

Mareșalul Averescu a împărtășit ideea consensului forțelor politice interne în materie de politică externă⁴⁵, considerând că „opoziția trebuie

³⁸ *Ibidem*, p. 265.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ I.G.Duca, *Memorii*, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 81.

⁴¹ Filofteia Repez, *op. cit.*, p. 265.

⁴² *Ibidem*, p. 91.

⁴³ Maria Nedelea, *Prim-miniștrii României Mari*, Casa de Editură și Presă „Viața Românească”, 1991, p. 36.

⁴⁴ Octavian C. Tăslăuanu, *Op. cit.*, p. 82.

⁴⁵ Filofteia Repez, *op. cit.*, p. 265.

să fie întotdeauna alături cu guvernul, să nu facă nicio dificultate, și atât cât îi stă în putință să-i dea sprijinul”⁴⁶. El a susținut menținerea unor legături prioritare cu puterile Antantei, în special cu Italia, țara de care era apropiat, urmare a studiilor la Torino, a originii soției și a pactului de prietenie italo-român încheiat de Averescu și Mussolini în septembrie 1926. Definea religia ca o pârghie puternică atât în viața privată cât și în viața publică și avea o atitudine deschisă conlucrării cu toate minoritățile naționale. El susținea că „*un partid care are demnitate nu cerșește puterea, după cum ... un partid care își iubește țara nu smulge puterea prin amenințări*”⁴⁷ și era împotriva recurgerii la orice mijloace pentru a răsturna un guvern și a instaura alt guvern. Totodată dezaproba comunismul pe care îl considera „*o mare pacoste pentru omenire*”.

Motivațiile acordării rangului de mareșal sunt sintetizate în „*Cartea de mareșal*” a lui Alexandru Averescu, al cărui text îl vom reproduce în continuare:

„*Oastea românească, pornită pe căile izbândeii de către regele întregitor de neam, Ferdinand I, a fost călăuzită pe câmpurile de bătaie în grelele și hotărâtoarele momente de căpetenii, cari prin bărbăția și virtuțile lor, au adus la îndeplinire porunca nestrămutată a poporului românesc. Printre aceste căpetenii de oști, cronicile vremii au înscris întru glorioasa și nepieritoare pomenire, numele dumitale, care simbolizează închinarea unei vieți pentru binele și proșterea oștirii, prin îndeplinirea până la capăt a datoriei.*

Luptător din primele clipe ale tinereții, voluntarul din războiul neatârnat, pregătea pe gloriosul general de mai târziu, precum și pe dascălul luminos al ofițerimii noastre în mintea și inima căruia a știut să sădească știința războiului și hotărârea de a învinge. În campania anului 1913, armatele înălțătorului avânt au fost cu iscusință îndrumate prin prevederea și pilduitoarea știință ce ai dovedit ca Șef al Statului Major General al Armatei.

La începutul marelui Război pentru întregirea neamului, datorită domniei tale, Armata a 2-a a fost dusă dincolo de crestele Carpaților. Comandant al Grupului de armate de „Sud”, ai stăvilat ofensiva cotropitoare a oștilor germano-bulgare din Dobrogea. Mai apoi, Armata a 2-a, în fruntea căreia te-ai găsit, a înscris în cartea neamului crâncena rezistență de pe coamele însângerate ale Carpaților, Tabla Buții, Predeal, Predeluș și Drogoslavele – sfortări supraomenești, bine întrebuințate de ferma domniei tale conducere, grație căreia s-a

⁴⁶ Uzurparea de la 4 iunie 1927, *apud* Marin Nedelea, *Op. cit.*, p. 43.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 42.

*înregistrat în analele științei militare clasica pildă a unei retrageri în permanență luptă cu vrăjmașul, iar în a doua parte a campaniei, alesele domniei tale însușiri le-ai crestat pe răbojul luptelor de la Cașin, Tg. Ocna, Cireșoiaia, pentru ca apoi să înscrie pe lespezile de granit ale vitejiei românești, memorabila victorie de la Mărăști. Pentru marile însușiri ostășești și faptele mărețe cu care ai împodobit izbânda noastră națională, te înalț la rangul de Mareșal, drept care îți înmânez, spre cinstirea oștirii și răsplata personală, însemnele acestei înalte demnități.*⁴⁸

Primirea Generalului Alexandru Averescu în Academia Română s-a petrecut la data de 7 iunie 1923 când, atât el, cât și generalul Constantin Prezan, au fost primiți în forul academic român. Cu acea ocazie, academiciantul Andrei Rădulescu a rostit următoarele cuvinte la adresa celor doi mareșali:

*„Prin răspunderea grea ce au luat-o asupra-le, prin priceperea lor, prin munca depusă, prin patriotismul lor, au contribuit, într-o largă măsură, la înfăptuirea idealului nostru național (Marea Unire din Decembrie 1918 – n.n.), pentru această activitate, socotim că Academia Română trebuie să-i cinstească, primindu-i în sânul ei ca membri de onoare. Am fi nedrepti dacă la faptele lor de arme n-am adăuga și marea contribuție a lor la publicistica militară prin intermediul căreia au luat parte la dezbaterile unor problematici majore legate de teoria instruirii trupelor și ducerii războiului.*⁴⁹

Mareșalul Prezan Constantin

Mareșal Prezan Constantin a fost comandant de oști și teoretician militar, membru de onoare al academiei române (7 iunie 1923).

S-a născut în localitatea Butimanu, din județul Ilfov, așezare ce se întinde pe malul lacului Snagov. A venit pe lume într-o familie de oameni harnici, cinstiți și cu dragoste față de locurile natale. Având în imediata sa apropiere mănăstirea Snagov, în care se zice că se odihnesc rămășițele pământești ale lui Vlad Țepeș, micuțul Constantin și-a legănat copilăria cu povești, cu legende și cu fapte adevărate de arme ale domnitorului Țării Românești (1448, 1456–1462, 1476), aflate fie din gura părinților săi, fie a învățătorilor din localitate. Se spune că, de multe ori, însoțit de ai săi, el trecea cu barca o parte din lacul Snagov, pentru a ajunge la mănăstire și pentru a vedea acolo, cu proprii săi ochi, locul în care se spunea că se

⁴⁸ Citat din volumul „Mareșalii României”, București, 1999, pp. 11–12.

⁴⁹ *Ibidem* p. 35.

odihnește Țepeș Vodă. Unii istoriografi ai viitorului mareșal al României aveau să afirme că din povestirile privitoare la războaiele lui Vlad Țepeș s-ar fi lăsat atras Constantin Prezan de meseria armelor.⁵⁰

Părinții săi înțelegând în mod profund rostul învățaturii, l-au înscris la școala primară din comuna natală, iar apoi la un liceu din București, pe care l-a absolvit în anul 1877. Tânărul Prezan, dornic de învățătură, fiind însuflețit, se pare, de faptele de arme ale militarilor români în timpul războiului de independență de la 1877–1878, s-a înscris într-o școală militară din București. Prezentăm succint cariera sa militară:

„A urmat cursurile Școlii de Ofițeri de Infanterie și Cavalerie, Școlii Speciale de Artilerie și Geniu din București; și-a continuat studiile în Franța, la Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu Fontainebleau.

A urcat treptele ierarhiei militare până la gradul de mareșal (1930).

A ocupat diferite funcții: profesor pregătitor de Fortificații la Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu (1886), lăsând un „Curs de fortificații” (1900); comandant al diviziilor 3 (1910) și 7 infanterie (1915); comandant al corpurilor 3 (1914) și 4 armată (1915); comandant al Armatei de Nord (1916); comandant al Grupului de Armate „Prezan” (noiembrie-decembrie 1916); șef al Marelui Cartier General (1917–1918); șef al Marelui Stat Major (5 decembrie 1916–1 aprilie 1918; 28 octombrie 1918 – 20 martie 1920 – n.n.). Ofițer specialist în arma geniului, a contribuit la desăvârșirea lucrărilor de construcții la „Cetatea Bucureștilor”.

A participat la cel de-al doilea Război Balcanic (1913) și la Războiul de Reîntregire Națională (1916–1919), distingându-se în luptele din Transilvania (1916) și în Bătălia de pe Argeș-Neajlov (1916).

În calitate de șef al Marelui Cartier General, a realizat un puternic aliniament ofensiv pe linia Siret și în Carpați (decembrie 1916 – ianuarie 1917), la adăpostul căruia s-a realizat opera de refacere a armatei române; a participat la conferințele internaționale și a coordonat activitatea de elaborare a planului campaniei anului 1917, materializat în marile bătălii din iulie – august, de la Mărăști, Mărășești și Oituz.”⁵¹

În planul de campanie pentru anul 1916 scopul politic al războiului era „realizarea idealului nostru național, adică întregirea nemului”⁵², deziderat

⁵⁰ Teodor Frunzeti, Florian Tucă, Eugen Siteanu, Adrian Ciuche, *op.cit.*, p. 71.

⁵¹ Dr. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 433.

⁵² *România în Războiul Mondial, 1916–1919*, vol. 1, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1934, p. 97.

care se putea atinge, „prin eliberarea teritoriilor locuite de români, care se găsesc astăzi înglobate în monarhia austro-ungară.”⁵³.

Generalul Constantin Prezan a îndeplinit misiunea pentru prima etapă a operațiilor militare cu diviziile din componerea Armatei de Nord care au pătruns în Transilvania pe o adâncime cuprinsă între 50 și 100 de kilometri, eliberând 12 000 km² din teritoriul românesc de sub dominația străină⁵⁴.

În sudul Dobrogei, trupele române și ruse au fost respinse, înregistrându-se înfrângerea de la Turtucaia.

Ferdinand I a convocat la Periș, la data de 2/15 sept. 1916 Consiliul de Război care a analizat situația și a luat decizii pentru schimbarea planului de operații (de campanie) început(ă) la 15/28 august 1916. Atunci s-a evidențiat clarviziunea generalului Prezan privind desfășurarea operațiilor militare potrivit scopului politic al războiului. Generalul Constantin Prezan a susținut de unul singur aplicarea în continuare a planului de campanie inițial și intensificarea ofensivei în Transilvania, precum și renunțarea la executarea loviturii în flancul și spatele forțelor Puterilor Centrale aflate în sudul Dobrogei. I. G. Duca a scris despre această poziție a lui Prezan: „a susținut menținerea planului inițial, sporirea forțelor Armatei de Nord, spre a învâluie pe inamic și a-l obliga să se retragă după Mureș. ... iar în Dobrogea să ne fortificăm.”⁵⁵

Pentru comportarea sa bravă în campania din anul 1916, la 14 10 1916, generalului Constantin Prezan i s-a acordat Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a 3-a.

În noiembrie 1916 generalul Prezan a fost numit la comanda forțelor din Muntenia și Oltenia (Grupul de armate „Prezan”) cu misiunea de a opri ofensiva forțelor Puterilor Centrale spre capitală. Operația aceasta a fost sortită eșecului deoarece forțele inamice erau cu mult superioare atât numeric, cât și ca înzestrare. În ziua de 23 noiembrie/6 decembrie 1916 trupele germane au cucerit Bucureștiul. Cu toate că a fost înfrânt, Grupul de armate „Prezan” a încetinit înaintarea inamicului asigurând răgazul necesar evacuării familiei regale, guvernului, parlamentului și altor instituții ale statului român. De asemenea, a desfășurat luptele pe aliniamente succesive până la Poarta Focșanilor apărată de două armate rusești. Datorită

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, Editura Militară, București, 1987, p. 287.

⁵⁵ I. G. Duca, *Memorii*, vol. 3, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 41.

înalțelor sale calități de planificare strategică, Prezan a fost numit de regele Ferdinand la conducerea Statului Major General al Armatei în ziua de 2/15 decembrie 1916.

I. G. Duca considera că generalul Prezan „*prin firea sa blajină, prin temperamentul său conciliant, prin lealitatea sa, a reușit să impună comanda-mentului rusesc respectul cuvenit și să evite ciocnirile inutile și violente. Mai târziu, cu generalul Scerbacev, raporturile au devenit chiar cordiale.*”⁵⁶

Înaltul decret, al regelui Ferdinand, de numire a lui Prezan a fost transmis întregii armate prin Ordinul de zi nr. 13: „*prin înalt Decret fiind numit pe ziua de 5 decembrie 1916, șeful Statului Major General al Armatei, fac cunoscut aceasta tuturor comandamentelor, corpurilor și serviciilor*”⁵⁷.

Generalul Constantin Prezan, împreună cu ofițerii din Statul Major General al Armatei au planificat, organizat și condus reorganizarea armatei (în vara anului 1917, cu sprijinul Franței și al celorlalți aliați) și activitățile hotărâte la conferințele interaliate din noiembrie 1916 și februarie 1917. Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara fierbinte a anului 1917 s-au datorat și activității asidue a generalului Constantin Prezan, care a fost din nou decorat de regele Ferdinand cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a 2-a.

Pentru a nu semna armistițiul cu Puterile Centrale, la 2 decembrie 1917, regele Ferdinand a dat Înaltul Ordin de zi nr. 44: „*Însărcinez pe șeful Statului Major cu comanda armatei române până la noi ordine*”, prin care generalul Constantin Prezan a devenit șeful Marelui Cartier General, până în primăvara anului 1918. În această înaltă funcție, Prezan a stabilit ipotezele de acțiune împotriva trupelor Puterilor Centrale și manifestărilor agresive ale trupelor ruse bolșevizate. Când, la o ședință de guvern, din luna decembrie, a prezentat situația militară, a cerut ultimativ guvernului să ia în timp optim o decizie politică împotriva trupelor rusești: „*Domnilor miniștri, vă atrag atenția că a trecut de ora 3. Încă o dată, nu îmi aparține să iau o hotărâre, sunt aici pentru a executa hotărârile dv., oricare ar fi ele. Am însă datoria să vă atrag atenția că dacă vreți să dezarmați pe bolșevicii de la Socola și să scap Iașii de un eventual bombardament și atac, am nevoie de o pregătire de două ore*”⁵⁸ Ca urmare, regele a aprobat hotărârea guvernului de alungare a trupelor ruse bolșevizate, care atentau la viața majestății sale și a altor persoane, produceau distrugerii etc.

⁵⁶ I. G. Duca, *Op. cit.*, p. 133.

⁵⁷ Arhivele Militare Române, Fond Marele Cartier General, dosar nr. 485, f. 18.

⁵⁸ I. G. Duca, *Op. cit.*, p. 49.

Generalul Constantin Prezan a fost schimbat din funcție în urma unei acțiuni în forță a guvernului la 6/19 aprilie 1918.

La 29 oct./11 noiembrie 1918, Ferdinand I a demis guvernul lui Marghiloman, a dat un ultimatum lui Mackensen să părăsească teritoriul României în 24 de ore și l-a numit pe Generalul Constantin Prezan la comanda Statului Major General pentru a pregăti și executa două operații ample, pe două fronturi: în Basarabia și Bucovina, iar altul în Transilvania și Banat.

Acesta a mobilizat armata, a condus operația din Bucovina și cea de apărare a Basarabiei și nordului Bucovinei, pe Nistru și a cooperat excelent cu armatele aliate. Mobilizarea armatei s-a făcut cu mare dificultate pentru că, în timpul ocupației, Ministerul de Război a împiedicat aprovizionarea armatei, împreună cu guvernul, sub motivul că civilii suferă lipsuri mari. Apoi a condus operația ofensivă în Transilvania până pe linia Mureșului. Așadar, Generalul Constantin Prezan a condus cu succes trupele din Basarabia, Bucovina, Pocuția și Transilvania, ulterior în Dobrogea (prin înlocuirea trupelor aliate) și Ungaria, care atacase trupele române din Transilvania.

De remarcat sunt aptitudinile diplomatice ale lui Prezan care a obținut acordul aliaților pentru înaintarea pe direcția râului Mureș până la Carpații Occidentali și apoi până la Tisa și Budapesta.

În anul 1919 a luat decizii politice importante pentru apărarea Marii Uniri și recunoașterea acesteia la Conferința de Pace de la Paris fiind prezent la consfătuiri cu regele Ferdinand I, cu membrii guvernului și cu numeroși reprezentanți ai aliaților. Astfel, Prezan are meritul incontestabil că și-a adus aportul la succesul acțiunilor politice, diplomatice și militare, fapt pentru care regele Ferdinand I i-a acordat Ordinul „Mihai Viteazul” clasa I.

Există două momente deosebit de interesante din biografia mareșalului Constantin Prezan care nu sunt relatate decât tangențial în „Dicționarul” din care am citat unele aspecte. Primul dintre ele se referă la primirea generalului Constantin Prezan, în vara anului 1923, în rândurile membrilor de onoare ai Academiei Române în semn de recunoaștere a mării sale contribuții la înfăptuirea și apărarea Marii Uniri.

Cel de-al doilea aspect se referă la încurajarea și sprijinirea prințului Carol în acțiunea de uzurpare a tronului ocupat de Mihai I și primirea rangului de Mareșal de către generalul Constantin Prezan. Faptele s-au petrecut în anul 1930, în luna iunie, când a avut o convorbire cu prințul Carol (tatăl lui Mihai I), după care acesta a luat decizia de a se proclama rege. Pentru a aduce o explicație suplimentară a meritelor pentru care

generalul Prezan a primit acel înalt rang militar, vom prezenta textul din „Cartea sa de mareșal”:

„Oastea românească pornită pe căile izbândeii de către regele întregitor de neam, Ferdinand I, a fost călăuzită pe câmpurile de bătălie în grelele și hotărâtoarele momente, de căpetenii, care prin bărbăția și virtuțile lor au adus la îndeplinire porunca nestrămutată a poporului românesc. Dintre acestea, cronicile vremii au înscris întru glorioasă și nepieritoare pomenire numele domniei tale, care simbolizează întruchiparea unei vieți pentru binele și propășirea oștirii, prin îndeplinirea până la capăt a datoriei. În campania anului 1913, trupele de sub comanda domniei tale au ajuns până la poalele Balcanilor, iar în marele război (1916–1918 – n.n.), Armata a 4-a, în capul căreia te găseai în momentul intrării noastre în acțiune, a fost condusă cu bărbăție și hotărâre din victorie în victorie, până în inima Ardealului. Mai apoi, sub urgia nesfârșitelor străduințe de cotopire ale vrăjmașului, ai ridicat zăgaz de neînving pe vechiul hotar al Moldovei. Comandant al grupului de armată din Muntenia, grație minunatei forțe morale a domniei tale, s-a putut înscrie glorioasă în istoria noastră, marea bătălie de pe Argeș și Neajlov, pildă de supraomenească încordare în preajma retragerii.

Ca șef de stat major general al armatei și prim sfetnic al gloriosului meu părinte, prin priceperea și hotărârea domniei tale, s-au putut stăpâni și învinge împrejurările tragice din iarna anului 1916 și primăvara anului 1917, iar din încercatele armate române a răsărit acea minunată oaste care a câștigat victoria de la Mărăști.

Înceind mai apoi epopeea neamului prin victoria de pe Tisa, pentru marile însușiri și faptele mărețe cu care ai împodobit izbânda noastră națională, te înalți la rangul de Mareșal, drept care îți înmânez acum, spre cinstirea oștirii și răsplata personală, însemnele acestei demnități.⁵⁹ („Cartea de Mareșal” și „Bastonul de Mareșal” – n.n.)

Mareșalul Constantin Prezan a închis ochii în ziua de 27 august 1943, la vârsta de 82 de ani, în comuna Schintea din județul Vaslui.

Bibliografie

- [1] ***, Arhivele Militare Române, Fond Marele Cartier General, dosar nr. 485.
 [2] Cioroiu, Mircea Ștefan, O viață de prestigiu: Alexandru Averescu – Mareșal al României, Tipografia Ziarului „Universul”, strada Brezoianu 23–25, 1938.

⁵⁹ Citat din volumul „Mareșalii României”, București, 1999, pp. 12–13.

- [3] Ciprin, Nicola, Oproiu Adriana Bianca, *Guvernarea Averescu (13 martie 1920–13 decembrie 1921)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.
- [4] ***, *Corpul 8 armată „General Eremia Grigorescu”*, Comisia Română de istorie militară, „Mareșalii României”, București, 1999.
- [5] Cristache, Gheorghe, Tucă Florian, „Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți șefi de Stat din spațiul românesc. Dicționar”, București, 2006.
- [6] ***, „Cuvântări ale Regelui Ferdinand I, Regele României”, București, 1922.
- [7] Duca I. G., *Memorii*, vol. 3, Editura Machiavelli, București, 1994.
- [8] Frunzeti Teodor, Tucă Florian, Siteanu Eugen, Ciuche Adrian, Mareșali, Generali și Colonei Români, Membri ai Academiei Române, *Revista de Științe Militare*, nr. 1/2013, București.
- [9] Moghior N., Dăncilă I., Moise I., „Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc”, București, 1994.
- [10] Nedelea Maria, *Prim-miniștrii României Mari*, Casa de Editură și Presă „Viața Românească”, 1991.
- [11] Otu Petre, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005.
- [12] Repez Filofteia, *Dimensiunea militară și politică a activității mareșalului Alexandru Averescu*, Academia Română, CRIFST, Divizia de Istoria Științei, Studii și comunicări/DIS, Vol. VII/2014
- [13] ***, *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, Editura Militară, București, 1987.
- [14] Rusu N. Dorina, „Membrii Academiei Române 1866–1999. Dicționar”, București, 1999.
- [15] Rusu N. Dorina, „Membrii Academiei Române. 1866–1991, Dicționar”, ediția a 2-a revăzută și adăugită, București, 1991.
- [16] Tăslăuanu, Octavian, C., *Producția un program economic. Epoca guvernului Averescu 1920*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1924.
- [17] Tucă Florian, Gheorghe Cristache, „Altarele eroilor neamului”, București, 1994.
- [18] Tucă Florian, Siteanu Eugen, *Regele Carol I. O viață dedicată României*, *Revista de Științe Militare*, nr. 2(35), Anul XIV, 2014.
- [19] Tucă Florian, Siteanu Eugen, *Testamentul Regelui Carol I*, *Revista de Științe Militare*, nr. 3(36), Anul XIV, 2014.
- [20] ***, *Volumul „Mareșalii României”*, București, 1999.
- [21] <http://cersipaman.tromanesc.wordpress.com/2014/08/26/testamentul-regelui-carol-i-3/>
- [22] <http://www.vestul.ro/stiri/5595/testamentul-regelui-carol-i.htm?action=print>